

แบบนำเสนอ บัญชีรายชื่อเบื้องต้นเพื่อการบรรจุลงในบัญชีรายชื่อมรดกโลก

รัฐภาคี: ประเทศไทย

วันที่ส่ง:

เตรียมเอกสารการนำเสนอโดย: ประเทศไทย

ชื่อ:

อีเมลล์:

ที่อยู่:

แฟกซ์:

องค์กร/ สังกัด:

โทร:

ชื่อแหล่งมรดก: สงขลา และชุมชนที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลา

รัฐ, จังหวัด, หรือภูมิภาค: จังหวัดสงขลา, ประเทศไทย

พิกัดละติจูด และลองจิจูด, หรือพิกัดทางภูมิศาสตร์:

ลำดับ	ชื่อพื้นที่องค์ประกอบ	พิกัดของศูนย์กลางพื้นที่
1	เมืองโบราณพังงา เมืองโบราณพะโคะ และเมืองโบราณสีหยัง	7.65040 N, 100.36586 E
2	เมืองโบราณสทิงพระ	7.47112 N, 100.42783 E
3	เมืองป้อมค่ายชิงกอร่า ณ เขาแดง และแหลมสน	7.20745 N, 100.57066 E
4	เมืองเก่าสงขลา บ่อยาง	7.20065 N, 100.59055 E

คำอธิบายโดยย่อ:

ในระยะเวลาที่ผ่านมาพันปีที่ผ่านมา มีการตั้งถิ่นฐานหลายแห่งเกิดและพัฒนาขึ้นรอบทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำกร่อยตามธรรมชาติ และเปิดสู่ทะเลน้ำเค็มเพียงไม่กี่แห่งในภูมิภาคอินโดแปซิฟิก ทะเลสาบสงขลาเป็นต้นกำเนิดของวิถีการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับน้ำกร่อย ความเชื่อ ประเพณี การตั้งถิ่นฐาน และเมืองต่างๆ มาตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งนี้ แม้ว่าทะเลสาบสงขลาจะเป็นที่รู้จักภายใต้ชื่อทะเลสาบ (Lake) แต่เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางธรณีสัณฐานแล้ว ทะเลสาบสงขลาถือว่าเป็นทะเลสาบแบบลากูน (Lagoon) กล่าวคือ เป็นทะเลสาบที่อยู่ชายฝั่งและเปิดเชื่อมต่อสู่ทะเลน้ำเค็ม อันเป็นระบบนิเวศธรรมชาติที่มีความหลากหลายซับซ้อนและก่อให้เกิดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทะเลสาบชายฝั่งแห่งนี้ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายูซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทยและมีลักษณะทางกายภาพที่โดดเด่นซึ่งประกอบด้วยแหล่งน้ำสามแหล่งที่เชื่อมต่อกันจากเหนือจรดใต้ รวมเรียกว่า ทะเลสาบสงขลา โดยปากทะเลสาบที่เชื่อมกับทะเลอ่าวไทยอยู่ทางตอนใต้สุดของทะเลสาบ ในขณะที่ทะเลน้อยซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายนั้นเชื่อมต่อกับพื้นที่ตอนเหนือสุดของทะเลสาบสงขลา นอกจากนี้ ทะเลสาบสงขลายังขนาบข้างด้วยเทือกเขาสนกาลา คีรีและเทือกเขาบรรทัดทางทิศตะวันตก ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรแร่ที่สำคัญแห่งหนึ่งมาตั้งแต่สมัยโบราณ แร่ธาตุที่สำคัญที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ดีบุก แร่กานีส เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ภูมิลักษณะที่น่าตื่นตาตื่นใจที่สุด

ของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา คือ คาบสมุทรสทิงพระซึ่งเป็นพื้นที่ด้านตะวันออกของทะเลสาบ จากข้อมูลด้าน ธรณีสัณฐาน และธรณีวิทยา คาบสมุทรสทิงพระที่ทอดยาวขนานกับทะเลอ่าวไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ มหาสมุทรแปซิฟิกเป็นระยะทางกว่า 75 กิโลเมตร เดิมเป็นเกาะหรือสันทรายซึ่งภายหลังเชื่อมต่อกับแผ่นดิน ทางตอนเหนือจากการตกตะกอนสะสมในทะเลสาบทำให้ทะเลสาบถูกแยกออกจากทะเลอ่าวไทยโดยแผ่นดิน คาบสมุทร ทะเลสาบสงขลาเป็นพื้นที่รับน้ำจากเทือกเขาสนกาลาศรี และบรรทัดทางทิศตะวันตก และยัง ได้รับอิทธิพลจากน้ำเค็มและกระแสน้ำขึ้นน้ำลงจากทะเลผ่านช่องทางน้ำตามธรรมชาติซึ่งถูกปรับเปลี่ยนไปใน แต่ละช่วงเวลาเพื่อให้ระบบการคมนาคมและชลประทานมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากแต่ยังคงปรากฏร่องรอย ให้เห็นในปัจจุบัน นอกจากความอุดมสมบูรณ์และสภาพทางธรรมชาติแล้ว การตั้งถิ่นฐานหรือชุมชนหลาย แห่งที่พบในบริเวณรอบทะเลสาบสงขลา มีการปรับตัวให้เหมาะสมกับระบบนิเวศทะเลสาบ ส่งผลให้การตั้งถิ่น ฐานนั้นพัฒนาจนกลายเป็นชุมชน และเมืองที่มีลักษณะเฉพาะอันเป็นผลมาจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่มี พลวัตของมนุษย์กับระบบนิเวศวิทยาของทะเลสาบสงขลา

แหล่งมรดกสงขลา และชุมชนที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลา ที่จะนำเสนอเข้าสู่บัญชีรายชื่อเบื้องต้นของ คณะกรรมการมรดกโลก ประกอบไปด้วย 4 พื้นที่องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เมืองโบราณพังงา เมืองโบราณ พะโคะ และเมืองโบราณสีหัง 2) เมืองโบราณสทิงพระ 3) เมืองป้อมค่ายชิงกอร่า ณ เขาแดง และแหลมสน 4) เมืองเก่าสงขลา บ่อทราย โดยพื้นที่องค์ประกอบเหล่านี้เป็นตัวแทนของศูนย์กลางของชุมชนที่มีการตั้งถิ่น ฐานในทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นทะเลแบบลากูน และมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่สะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งก่อให้เกิดวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับน้ำอันโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของ ชุมชนหรือเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณทะเลสาบแบบลากูนในพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมใน มหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก

บริเวณตอนกลางของคาบสมุทรบริเวณเขาควหาและเมืองโบราณพะโคะพบหลักฐานทางโบราณคดีที่เป็น ประจักษ์พยานของการตั้งถิ่นฐานในอดีตจำนวนมากทั้งที่เป็นโบราณวัตถุและโบราณสถาน ในขณะที่เมือง โบราณสีหังและเมืองโบราณสทิงพระพบร่องรอยและหลักฐานของชุมชนในยุคเริ่มแรก เช่น เนินดิน คูน้ำ ร่องน้ำ คลอง อ่างเก็บน้ำ ฯลฯ เมืองโบราณเหล่านี้เป็นตัวแทนของศูนย์กลางของการตั้งถิ่นฐานบริเวณ โดยรอบทะเลสาบสงขลาที่เจริญรุ่งเรืองในราวคริสต์ศตวรรษที่ 7 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 10 จากโบราณวัตถุที่พบ กระจายบริเวณตอนกลางของคาบสมุทรสทิงพระ เช่น เครื่องมือหิน เครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ ชุมชนดั้งเดิมในยุค เก็บของป่าล่าสัตว์หลายแห่งอาจเริ่มตั้งถิ่นฐานอยู่โดยรอบทะเลสาบสงขลาตั้งแต่ 1,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักฐานในแผนที่โบราณที่เขียนโดยชาวต่างชาติ และโบราณสถานรวมถึงร่องรอยของ สิ่งก่อสร้างต่างๆหลายแห่ง บ่งบอกว่าการตั้งถิ่นฐานที่คาบสมุทรสทิงพระในยุคนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลายในสังค มนานาชาติ จึงอาจกล่าวได้ว่า การตั้งถิ่นฐานหรือชุมชนบนคาบสมุทรสทิงพระน่าจะเป็นจุดแวะพักแลกเปลี่ยน สินค้าแห่งหนึ่งตามเส้นทางการค้าเลียบชายฝั่งทะเลจากทะเลจีนใต้ไปอ่าวเบงกอล หรือ จากมหาสมุทร แปซิฟิกไปมหาสมุทรอินเดีย

นอกจากนั้นบริเวณตอนกลางของคาบสมุทรยังมีระบบการจัดการน้ำโดยเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เรียกว่า “ระวะ” ซึ่งเป็นระบบคลองที่ขุดในแนวตะวันออก-ตะวันตกเพื่อเชื่อมระหว่างทะเลและทะเลสาบและสร้าง สมดุลระหว่างน้ำจืดและน้ำเค็ม ในขณะที่คลองในแนวเหนือ-ใต้ซึ่งมักจะดัดแปลงจากคลองธรรมชาติยังถูกใช้ เป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างชุมชนต่างๆในยุคนั้น อีกทั้งยังมีแหล่งน้ำที่เรียกว่า พัง หรือ ตระพัง ซึ่งน่าจะเป็น แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคถึงเป็นส่วนหนึ่งของศาสนสถาน อาจกล่าวได้ว่า ระบบการจัดการน้ำที่พบในเมือง โบราณกลุ่มนี้เป็นหลักฐานที่เด่นชัดของการตั้งถิ่นฐานในยุคเริ่มแรกร่วมกับหลักฐานทางโบราณคดีอื่น ๆ เช่น คันดิน เนินดิน และศิลปะถ้ำที่เกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธนิกายมหายานที่เขาคูหา เป็นต้น ทั้งนี้ หลักฐานเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างชุมชนบนคาบสมุทรสทิงพระกับต่างชาติ

เช่น จีนและอินเดีย ผ่านการแลกเปลี่ยนสินค้าและการเผยแผ่ศาสนาโดยมีการประยุกต์ดัดแปลงให้เข้ากับบริบทท้องถิ่นของชุมชนที่ตั้งอยู่รอบทะเลสาบสงขลา

แม้ว่าขณะนี้ยังเป็นที่ยกเถียงและไม่เป็นที่แน่ชัดว่า “ชิงกอร่า” มีสถานะเป็นเมืองตั้งแต่เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานบนคาบสมุทรสทิงพระหรือไม่โดยเฉพาะในบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งเมืองพะโคซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของชุมชนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 17 เมืองพัทลุงซึ่งตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลาด้านในทางตะวันตกตรงข้ามกับคาบสมุทรสทิงพระมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางการปกครองและพุทธศาสนานิกายเถรวาทของชุมชนรอบทะเลสาบ ส่งผลให้ชุมชนบนคาบสมุทรสทิงพระกลายเป็นเมืองปราการฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกให้กับชุมชนหรือเมืองที่ตั้งอยู่ด้านในของทะเลสาบสงขลา ด้านนี้ เมืองชิงกอร่าปรากฏในแผนที่โบราณหลายฉบับในราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 โดยระบุว่าเป็นหนึ่งในเมืองสถานีการค้าที่โดดเด่นที่สุดในบรรดาเมืองอื่นๆ รอบทะเลสาบสงขลา ในขณะเดียวกัน อาณาจักรอยุธยาเจริญรุ่งเรืองและได้ขยายอิทธิพลจากกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณที่ราบภาคกลางของประเทศไทยในปัจจุบันไปยังคาบสมุทรมาลายูทางตอนใต้ ส่งผลให้นครรัฐในคาบสมุทรรวมทั้งเมืองต่างๆ รอบทะเลสาบสงขลาปรับตัวจากปัจจัยที่มาจากภายนอกพื้นที่ เช่น การสร้างระบบการป้องกันเมืองให้แข็งแกร่งขึ้น หรือการย้ายเมืองหรือศูนย์กลางการปกครอง เป็นต้น

จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เมืองสงขลา ณ เขาแดง ได้รับการสถาปนาขึ้นทางตอนใต้ของคาบสมุทรสทิงพระ ซึ่งรู้จักกันในชื่อ “ชิงกอร่า” โดยยังไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่า ผู้ก่อตั้งเมืองชิงกอร่าซึ่งเป็นชาวมุสลิมเคยเป็นข้าราชการสำนักกรุงศรีอยุธยา หรือ เป็นชาวอินโดนีเซียจากเกาะชวาทอนกลาง จากสิ่งก่อสร้างที่หลงเหลืออยู่ของป้อมปราการ กำแพงเมือง และคูน้ำบางส่วน ประกอบกับข้อมูลจากแผนที่โบราณ เมืองชิงกอร่าเป็นเมืองป้อมค่าย ตั้งอยู่ ณ เขาแดง ซึ่งเป็นเทือกเขาเล็กๆ บนคาบสมุทรสทิงพระ ขนาบด้วยอ่าวไทยกับทะเลสาบสงขลาตอนกลาง มีการสร้างป้อมปราการตามแนวเทือกเขาไปจนถึงบริเวณชายฝั่งทะเลอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการเฝ้าระวังเมือง และต่อสู้กับผู้รุกราน และโจรสลัดที่ชุกชุมในเวลานั้น อีกทั้งยังตั้งอยู่บริเวณปากทะเลสาบทำให้ควบคุมการเข้าออกของเรือที่จะเข้าไปยังทะเลสาบได้ นับเป็นยุทธศาสตร์การป้องกันเมืองที่คงจะมีประสิทธิภาพมากเนื่องจากอาณาจักรอยุธยาไม่สามารถรบชนะได้นานหลายปี นอกจากนั้นสภาพที่ตั้งซึ่งโอบล้อมด้วยทะเลสาบ เทือกเขา และเกาะเล็กเกาะน้อยหลายแห่ง ส่งผลให้เวียงทะเลสาบสงขลาบริเวณปากทะเลสาบมีลักษณะเป็นอ่าวจอดเรือตามธรรมชาติที่เหมาะสมสำหรับการทอดสมอเพื่อหลบภัยในช่วงฤดูมรสุมของเรือการค้าและเรือสำเภานานาชาติทำให้เมือง ชิงกอร่า ณ เขาแดง มีบทบาทในการควบคุมการติดต่อค้าขายระหว่างชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา กับเมืองต่างๆ ซึ่งตั้งอยู่ตามเส้นทางการค้าทางทะเลในยุครุ่งเรือง

ในขณะเดียวกันชุมชนหรือเมืองอื่นๆที่ตั้งอยู่รอบทะเลสาบสงขลา นับเป็นแหล่งทรัพยากรสำหรับเมืองชิงกอร่า โดยมีการทำเกษตรกรรม และการประมงทั้งในทะเลสาบและทะเลน้ำเค็มทำให้ชุมชนหรือเมืองเหล่านี้เป็นแหล่งผลิตอาหารสำหรับการดำรงชีวิตของประชากรในเมืองและเพื่อแลกเปลี่ยนค้าขายกับเมืองหรือรัฐต่างๆ ทั้งนี้ นโยบายการค้าขายในนครรัฐสุลต่านแห่งนี้มีความแตกต่างจากระบบการค้าผูกขาด และการจำภาษีอากรของอาณาจักรอยุธยา กล่าวคือ นครรัฐชิงกอร่า ณ เขาแดง มีการทำการค้าเสรีปลอดภาษีกับนครรัฐหรือเมืองอื่น ๆ โดยนโยบายการค้าปลอดภาษีนี้ทำให้การค้าขายแลกเปลี่ยนกับนานาชาติเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก อย่างไรก็ตาม นครรัฐชิงกอร่า ณ เขาแดง พ่ายแพ้ต่อกรุงศรีอยุธยาและกลายเป็นประเทศราชของอาณาจักร จนกระทั่งอาณาจักรอยุธยาล่มสลายในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และศูนย์กลางการปกครองของราชอาณาจักรถูกย้ายไปยังกรุงธนบุรี และกรุงเทพมหานครในเวลาต่อมา

ในขณะเดียวกัน ศูนย์กลางการปกครองของเมืองชิงกอร่าหรือสงขลา ณ เขาแดง ก็ถูกย้ายไปยังเมืองแหลมสนซึ่งเป็นริมเขาอีกลูกหนึ่งที่อยู่ปลายคาบสมุทรสทิงพระเป็นระยะเวลาสั้นๆ ต่อมาในราวกลางคริสต์ศตวรรษที่

19 เมืองซิงกอร่าถูกย้ายไปที่บ๋อยาง และกลายเป็นเมืองสงขลา บ๋อยาง หรือ เมืองเก่าสงขลาในปัจจุบัน เมืองเก่าสงขลาที่บ๋อยางมีลักษณะเป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีกำแพงล้อมรอบ สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากการวางผังเมืองแบบจีนโบราณ เห็นได้จากระบบโครงข่ายเมืองและรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารต่างๆ ทั้งนี้ เมืองเก่าสงขลาที่บ๋อยาง มีการสร้างป้อมปราการในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของกำแพงเมืองรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อและประเพณีแบบจีนโบราณในการวางผังเมืองเพื่อกำหนดขอบเขตเมือง

แม้ว่าศูนย์กลางการปกครองของชุมชนหรือเมืองที่ตั้งอยู่รอบทะเลสาบสงขลาได้ถูกโยกย้ายหลายครั้งตลอดประวัติศาสตร์นับพันปี จากเมืองสทิงพระซึ่งอยู่บริเวณตอนกลางของคาบสมุทรสทิงพระทางด้านทิศตะวันออกของทะเลสาบมายังเมืองพะโคะ-พัทลุงทางตะวันตกด้านในทะเลสาบ ต่อมาได้ย้ายมาที่เมืองบนเขาแดงทางใต้ของคาบสมุทรสทิงพระ เมืองแหลมสนริมเขาเมืองที่อยู่ตอนปลายของคาบสมุทร และท้ายที่สุดมายังบริเวณบ๋อยาง ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองสงขลา ณ ปัจจุบัน เมืองซิงกอร่าหรือสงขลา ยังคงใช้ประโยชน์จากตำแหน่งที่ตั้งและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันประกอบด้วยปลายคาบสมุทรสทิงพระซึ่งเขาแดงและแหลมสนตั้งอยู่ แหลมทรายซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับแหลมสน เกาะเล็กเกาะน้อยหลายแห่งในทะเล และในทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นเวียงอ่าวสำหรับเรือสำเภาการค้าที่แล่นไปตามเส้นทางการค้าทางทะเลเลียบชายฝั่งจากจีนไปยังอินเดีย ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเหล่านี้ได้ถูกบันทึก จดจำ และบรรยายไว้ในบันทึกประวัติศาสตร์สำหรับนักเดินทางชาวต่างประเทศและกลายเป็นภาพจำของประตูสู่ชุมชนและเมืองที่ตั้งอยู่ในลุ่มทะเลสาบสงขลา มาจนถึงปัจจุบัน

เหตุผลประกอบคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล:

สงขลา และชุมชนที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลา เป็นตัวแทนของศูนย์กลางของชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานในทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นทะเลสาบแบบลากูน กล่าวคือ เป็นทะเลสาบน้ำกร่อยที่มีช่องทางเปิดไปยังทะเลน้ำเค็ม และเป็นทะเลสาบแบบลากูนหนึ่งเดียวของประเทศไทย รูปแบบการตั้งถิ่นฐานรอบทะเลสาบสงขลาสะท้อนถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมในมหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก ศูนย์กลางของชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานในทะเลสาบสงขลา มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องนับจากอดีต ทั้งนี้ จากปัจจัยต่างๆ ภายในพื้นที่ทะเลสาบและภายนอกทำให้ศูนย์กลางความรุ่งเรืองของชุมชนริมทะเลสาบสงขลา มีการเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนรูป และเคลื่อนย้ายไปในบริเวณต่างๆ รอบทะเลสาบในแต่ละช่วงเวลา เช่น ระบบการจัดการน้ำแบบดั้งเดิมที่เรียกว่า ระบาย และ พัง หรือ ระบายพัง ในพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลของน้ำเค็มจากทะเล และน้ำจืดจากทะเลสาบ ยังคงปรากฏหลักฐานร่องรอยอย่างชัดเจนบริเวณตอนกลางของคาบสมุทรสทิงพระโดยเชื่อว่าอาจจะมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากจีนตอนใต้ผ่านการติดต่อค้าขายในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 6-10 และเป็นศูนย์กลางทางศาสนาที่ผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมกับศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธที่เข้ามาในภายหลังดังปรากฏหลักฐานจากชุมชนโบราณ ถ้ำศักดิ์สิทธิ์ ประติมากรรมนูนต่ำ และวิถีประเพณีดั้งเดิม เป็นต้น

ช่วงเวลารุ่งเรืองสูงสุดของการตั้งถิ่นฐานริมทะเลสาบสงขลา น่าจะเป็นยุคนครรัฐสุลต่านซึ่งมีเมือง“ซิงกอร่า” ตั้งอยู่บนเขาแดงเป็นศูนย์กลางภายใต้การปกครองของ ดาโต๊ะโมกอล และทายาท คือ สุลต่านสุไลมาน และสุลต่านมูสตาฟา โดยมีประจักษ์พยานที่แสดงถึงความรุ่งเรืองที่ยังคงปรากฏอยู่จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เมืองป้อมค่าย คูน้ำ คันดิน เป็นต้น รวมทั้งบันทึกการเดินทางของชาวต่างชาติ และเอกสารโบราณต่างๆ แม้ว่าเมืองป้อมค่ายแห่งนี้อาจจะได้รับอิทธิพลในการก่อสร้างจากต่างชาติไม่ว่าจะเป็นชาวยุโรป หรือ ชาวตะวันออกกลาง แต่ด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาดจึงมีการใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมในการวางยุทธวิธีในการป้องกันเมือง จากผู้รุกรานจากภายนอก และการเลือกใช้วัสดุก่อสร้างในท้องถิ่น เช่น หินทรายสีแดง เป็นต้น อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ เพื่อก่อสร้างป้อมปราการสำหรับผู้อยู่อาศัยในเมืองป้อมค่าย และเพื่อการติดต่อค้าขายกับต่างชาติ เช่น ข้าว ปลา เครื่องเทศ ของป่า ขนนกกระเต็น และอื่นๆ จากชุมชนเกี่ยวเนื่องที่ตั้งอยู่รอบริมทะเลสาบสงขลา ทำให้อาจกล่าวได้ว่าเมืองซิงกอร่าเป็นเมืองป้อมค่ายที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งทรัพยากรจากนอกพื้นที่ทำให้มีความแข็งแกร่งที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนั้น สภาพ

ภูมิประเทศอันประกอบด้วย เทือกเขาต่างๆทางปลายคาบสมุทรสทิงพระ ได้แก่ เขาแดง เขาเมือง เกาะต่างๆ เช่น เกาะหนู เกาะแมว เกาะยอ ทะเลสาบสงขลา และชายฝั่งน้ำลึกตามแนวคาบสมุทรสทิงพระ ทำให้ภายใน ทะเลสาบสงขลาเต็มไปด้วยเป็นบริเวณที่เหมาะสมในการทอดสมอเรือเพื่อหลบภัยในช่วงฤดูมรสุม

ในด้านการค้าขายกับต่างชาติ เมืองชิงกอราได้นำนโยบายการค้าเสรีปลอดภาษีมาใช้เป็นแรงจูงใจให้กับคู่ค้าทางธุรกิจเพื่อแข่งขันกับบรรดารัฐมหาอำนาจซึ่งมีนโยบายการค้าผูกขาด และต้องจ่ายภาษีอากร ด้วยเหตุนี้ นครรัฐสุลต่านชิงกอราในสมัยสุลต่านสุไลมานจึงกลายเป็นรัฐอิสระหนึ่งในไม่กี่รัฐที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ในช่วงเวลานั้น แม้ว่าต่อมาในราวคริสต์ศตวรรษที่ 18 ชิงกอราจะพ่ายแพ้ให้แก่อาณาจักรอยุธยา และกลายเป็นหนึ่งในประเทศราชทางใต้ของอาณาจักรอยุธยา และมีการโยกย้ายผู้คนในเมืองป้อมค่ายแห่งนี้ไปยังบริเวณต่างๆ ก่อนที่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ศูนย์กลางของชุมชนริมทะเลสาบสงขลาจะย้ายไปยังบริเวณพื้นที่บ่อหย่าง และเป็นที่รู้จักในชื่อ “สงขลา” มากกว่า “ชิงกอรา”

เมืองสงขลาบ่อหย่างที่ถูกสร้างขึ้นในยุคนี้ ได้รับการออกแบบวางผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีกำแพงล้อมรอบทั้งสี่ด้าน และมีป้อมปราการเป็นระยะและตามมุมกำแพงเมือง รูปแบบคล้ายคลึงกับการวางผังเมืองโบราณหลายแห่งในประเทศจีน อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างระบบป้อมและกำแพงเมืองที่บ่อหย่าง น่าจะมีวัตถุประสงค์ในการระบุงบเขตเมือง และกำหนดหมวดหมู่ในพื้นที่เนื่องจากในยุคนี้ความสัมพันธ์กับรัฐชาติอื่นๆ เป็นการติดต่อค้าขายมากกว่าการทำสงครามรบพุ่ง

จากคุณค่าความสำคัญของสงขลา และชุมชนที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลา ซึ่งประกอบด้วย 4 พื้นที่องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น จึงนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลาเข้าสู่บัญชีรายชื่อเบื้องต้นของคณะกรรมการมรดกโลกภายใต้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

(i)	✓ (ii)	(iii)	✓ (iv)	✓ (v)	(vi)	(vii)	(viii)	(ix)	(x)
-----	--------	-------	--------	-------	------	-------	--------	------	-----

เกณฑ์ข้อ (ii): สงขลา และชุมชนที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลา แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับอารยธรรมอื่น ๆ ตามเส้นทางการค้าทางทะเลเลียบแนวชายฝั่ง หลักฐานทางโบราณคดีของชุมชนในอดีต ศาสนสถาน สถาปัตยกรรม การวางผังเมือง ระบบบริหารจัดการน้ำ ตลอดจนระบบป้อมค่าย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และประเพณีที่พบในชุมชนต่างๆรอบทะเลสาบสงขลาตลอดคาบสมุทรสทิงพระถึงบ่อหย่าง แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับนานาชาติ ได้แก่ จีน อินเดีย เปอร์เซีย ตลอดจนรัฐอื่นๆ ในภูมิภาค เช่น ขวา และเขมร รวมถึงชาติตะวันตกในภายหลังตลอดระยะเวลา นับพันปี

นอกจากนั้น โบราณสถานเขาควหาซึ่งตั้งอยู่ตอนกลางของคาบสมุทรสทิงพระยังเป็นประจักษ์พยานถึงการเผยแพร่ศาสนาฮินดู และศาสนาพุทธนิกายมหายานมายังเมืองต่างๆ ในลุ่มทะเลสาบสงขลา ในขณะที่เมืองป้อมค่ายชิงกอราที่เขาแดงสะท้อนถึงวิทยาการในการสร้างระบบป้อมปราการซึ่งได้รับอิทธิพลจากยุโรป เปอร์เซีย หรือ ขวา ผ่านการติดต่อค้าขายสินค้าจากท้องถิ่น ส่วนการวางผังเมืองสงขลาที่บ่อหย่างซึ่งเป็นช่วงที่สงขลามีความเจริญรุ่งเรืองในการติดต่อค้าขายกับจีนคงจะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดและความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ยของจีน โดยปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของพื้นที่

เกณฑ์ข้อ (iv): สงขลา และชุมชนริมทะเลสาบที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการความรู้และวิทยาการในการเดินเรือในยุครุ่งเรืองของการทางทะเลในสมัยต่างๆ โดยเฉพาะภูมิภาคที่ลุ่มมรสุมและพายุฝนต่างๆ เป็น อุปสรรคสำคัญอย่างยิ่งในการเดินเรือข้ามภูมิภาคระหว่างจีน และอนุทวีปอินเดีย เนื่องจากภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากสภาพภูมิประเทศของเชิงอ่าวด้านในทะเลสาบที่มีเทือกเขาแดงเป็นปราการธรรมชาติเหมาะต่อการเป็นพื้นที่ทอดสมอเรือเพื่อหลบภัยจากธรรมชาติ ประกอบชายฝั่งทะเลของคาบสมุทรสทิงพระเป็นชายฝั่งทะเลน้ำลึกทำให้เรือสินค้าขนาดใหญ่สามารถแวะเทียบท่าได้ ทำให้ชุมชนริมทะเลสาบสงขลาบนคาบสมุทรสทิงพระ โดยเฉพาะพื้นที่บริเวณปากทะเลสาบเจริญรุ่งเรืองจนกลายเป็นหนึ่งในเมืองท่าที่สำคัญที่สุดทางตะวันตกของอ่าวไทยตามเส้นทางการค้าทางทะเลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เกณฑ์ข้อ (v): ภูมิทัศน์วัฒนธรรมสงขลา และชุมชนริมทะเลสาบที่เกี่ยวข้องเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของการตั้งถิ่นฐานที่มีวิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยเฉพาะระบบนิเวศทะเลสาบสงขลา และแสดงถึงภูมิปัญญาในการจัดการน้ำโดยใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำได้สันทาย ร่องน้ำตามธรรมชาติ และการดัดแปลงรวมถึงชุดคลองเพิ่มเติมสำหรับการอุปโภคบริโภค การประมง และเกษตรกรรมเพื่อจัดหาอาหารให้กับประชากรในเมืองและชุมชนที่ตั้งอยู่

โดยรอบทะเลสาบ รวมทั้งการใช้ประโยชน์ในการคมนาคมและติดต่อค้าขายกับรัฐชาติอื่นๆ เนื่องจากมีแหล่งทรัพยากรและสินค้าต่างๆ จากเมืองหรือชุมชนริมทะเลสาบฝั่งตะวันตกซึ่งอยู่ติดกับเทือกเขาบรรทัด นอกจากนั้นสงขลา และชุมชนริมทะเลสาบ ยังใช้ประโยชน์จากสภาพภูมิประเทศของกลุ่มทะเลสาบสงขลาในการป้องกันเมืองจากการรุกรานของต่างชาติ และเป็นที่พักภัยธรรมชาติของเรือสินค้าต่างๆ ในช่วงมรสุม ด้วยความสามารถในการปรับตัวและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เมืองและชุมชนต่างๆที่ตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลาจึงสามารถดำรงอยู่ได้มาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบัน ระบุว่า ซึ่งเป็นระบบการจัดการน้ำแบบดั้งเดิมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้คนที่ย้ายอยู่รอบทะเลสาบโดยเฉพาะในคาบสมุทรสทิงพระใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่มีการรุกคืบของน้ำทะเลเพื่อการเพาะปลูกและการขนส่ง ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ที่อยู่อาศัยได้รับน้ำจืดจากแหล่งน้ำผิวดินและได้สันทายตามแนวชายฝั่งคาบสมุทร ส่วนพื้นที่รอบทะเลสาบและในทะเลสาบมีความอุดมสมบูรณ์และเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ของป่า ไม้เนื้อแข็ง เครื่องเทศ ขนนก กระเต็น เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันบริเวณตอนกลางของคาบสมุทรสทิงพระ มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนหรือเมืองในการค้าขายกับรัฐหรือเมืองอื่น ๆ ดังที่เห็นจากเมืองโบราณสีหัง เมืองโบราณพะโคะ เมืองสงขลาที่เขาแดง แหหลมสน และบ่อยาง เมืองเหล่านี้ใช้ประโยชน์จากความเข้าใจในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยาของพื้นที่อย่างลึกซึ้งซึ่งเห็นได้จากการใช้ข้อได้เปรียบด้านที่ตั้งในการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการปกป้องเมืองจากภัยคุกคามต่างๆ ที่มาจากการกระทำของมนุษย์หรือจากภัยธรรมชาติ ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ชุมชนหรือเมืองที่ตั้งถิ่นฐานในบริเวณทะเลสาบลาภูนจึงมีความมั่งคั่งยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเองได้ต่างจากเมืองท่าหรือเมืองอื่นๆ ที่ต้องพึ่งพาสินค้าที่นำเข้าจากเมืองอื่นซึ่งอยู่ห่างไกล

คำแถลงความแท้

เมื่อพิจารณาว่าสงขลาซึ่งเป็นศูนย์กลางของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา ได้รับการสถาปนาขึ้นใหม่และย้ายตำแหน่งไปหลายครั้ง ในขณะที่ชุมชนริมทะเลสาบอื่น ๆ อาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของการตั้งถิ่นฐานเหล่านี้ยังคงรักษาลักษณะพิเศษ กล่าวคือ เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีชีวิตจึงมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และวิถีชีวิตตามปัจจัยแวดล้อมที่เปลี่ยนไป บริเวณที่ตั้งของศูนย์กลางของสงขลาในแต่ละยุคสมัย ได้แก่ พื้นที่ตอนกลางคาบสมุทรสทิงพระ บริเวณบนเขาแดง ที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณแหลมสน และสงขลาบ่อยาง ซึ่งสะท้อนถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างเห็นได้ชัด ในทางกลับกัน สำหรับลักษณะทางกายภาพของเมืองสงขลาและชุมชนที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลา โครงสร้างเมืองที่สำคัญ เช่น กำแพงเมือง แนวป้องกัน กำแพงดิน และคูน้ำ หลักฐานอาคาร และการค้นพบทางโบราณคดี ยังคงได้รับการเก็บรักษาและรักษาให้อยู่ในสภาพดั้งเดิมทั้งในด้านวัสดุก่อสร้างและการออกแบบ แม้ว่าประโยชน์ใช้สอยบางเรื่องของพื้นที่ เช่น ระบบการป้องกันเมือง ได้มีการปรับเปลี่ยนเนื่องจากไม่ได้ใช้ประโยชน์ดังกล่าวอีกต่อไป นอกจากนี้ ระบุว่า ซึ่งเป็นระบบบริหารจัดการน้ำที่ตั้งอยู่ตอนกลางของคาบสมุทรสทิงพระ ยังคงสามารถเห็นร่องรอยหลักฐานว่ามีลักษณะรูปแบบอย่างไรในอดีต แม้ว่าระวางในบางพื้นที่ได้มีการดัดแปลงไปแล้วบางส่วน เพื่อให้การชลประทานสามารถทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ผลิตภัณฑ์ก่อสร้างในท้องถิ่น การจัดหาอาหาร ฯลฯ ยังคงปฏิบัติและพบเห็นได้ในทั้งสงขลา

และทะเลสาบอื่น ๆ ดังนั้น วิถีทางวัฒนธรรมที่พบที่สงขลาในปัจจุบันยังคงสะท้อนความเป็นเมืองที่สามารถพึ่งพาตนเองได้เช่นเดิม

คำแถลงความครบถ้วน

เนื่องจากยังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมากทั้งตามสันเขา พื้นที่บนดิน และใต้ดิน ไปจนถึงใต้น้ำ ในเมืองโบราณสีหัง พะโคะ เขาคุหา และสทิงพระ สิ่งก่อสร้างที่เหลืออยู่ของระบบป้อมปราการที่เขาแดง ชุมชนริมทะเลสาบที่แหลมสน เมืองเก่าสงขลาบ่อยาง และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งยังคงได้รับการ ปกป้องคุ้มครองไว้อย่างดี และมีจำนวนเพียงพอที่จะเห็นถึงความครบถ้วนสมบูรณ์ของเมืองสงขลาและการตั้ง ถิ่นฐานในทะเลสาบที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ คุณลักษณะทางกายภาพส่วนใหญ่ของแหล่งมรดกที่นำเสนอนี้ยัง แสดงให้เห็นสภาพดั้งเดิมไม่ว่าวัสดุท้องถิ่นที่ใช้ในการก่อสร้าง การออกแบบ และทำเลที่ตั้ง ในขณะที่ระบบนิเวศ ของทะเลสาบไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนักในช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากความตระหนักของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องถึง คุณค่าความสำคัญ และบทบาทของทะเลสาบสงขลาในฐานะทะเลสาบน้ำกร่อยเพียงแห่งเดียวของประเทศ ไทย และเป็นหนึ่งในไม่กี่แห่งที่มีการตั้งถิ่นฐานรอบทะเลสาบที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรมสูงในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้และในโลก

อย่างไรก็ตาม คาบสมุทรสทิงพระถูกคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ทางเศรษฐกิจ แม้ว่า ยังคงพบเห็นร่องรอยของระบบการจัดการน้ำแบบดั้งเดิม หรือ ระบุว่า ได้ในพื้นที่แต่ก็มีการรบกวนจากการ สร้างบ้านเรือนของประชาชน ถึงกระนั้นหลักฐานทางโบราณคดี เช่น กำแพงเมือง คูเมือง เขิงเทิน ป้อม อ่าง เก็บน้ำโบราณหรือตระพัง ศาสนสถาน แหล่งโบราณคดี ฯลฯ ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมี ปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกที่ได้รับการเสนอชื่อนี้ เช่น กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในและ รอบๆ ทะเลสาบ และการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ขณะเดียวกันสงขลาที่บ่อยางหรือเมืองเก่าสงขลา ก็มี ความเสี่ยงจากเกิดน้ำท่วมและอาจพยายายของประชากรในเมืองด้วย ทั้งนี้ ปัจจุบันเมืองสงขลาบ่อยาง ได้รับการประกาศเป็นเขตปกป้องคุ้มครองพื้นที่เมืองเก่าบ่อยาง และอยู่ระหว่างการขยายขอบเขตให้ ครอบคลุมพื้นที่ฝั่งเขาแดง และแหลมสนด้วย

การเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกอื่นที่มีความใกล้เคียง:

การเปรียบเทียบแหล่งมรดกที่นำเสนอในครั้งนี้ ได้กำหนดประเด็นในการเปรียบเทียบกับพื้นที่แหล่งอันมี ความใกล้เคียงกัน 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) เมืองหรือพื้นที่แลกเปลี่ยนที่สำคัญกับอารยธรรมอื่น ๆ ตามเส้นทางการค้าทางทะเลเลียบชายฝั่งจาก จีนถึงอินเดียซึ่งมีความสำคัญมากกว่าหรือเทียบเท่ากับเมืองมรดกโลกอื่นๆ
- 2) เมืองท่าที่มีความรู้ด้านการเดินเรือทางทะเลเป็นพิเศษโดยเฉพาะบนเส้นทางมรสุมในทะเลอินโด- แปซิฟิก
- 3) การตั้งถิ่นฐานที่เป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของภูมิปัญญาในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับ สภาพแวดล้อมที่เป็นทะเลสาบน้ำกร่อย หรือ ทะเลสาบที่เชื่อมต่อกับทะเลน้ำเค็ม

การเปรียบเทียบกับพื้นที่มรดกโลกอื่น ๆ

แหล่งมรดกการตั้งถิ่นฐานในทะเลสาบแห่งเดียวในบัญชีรายชื่อมรดกโลก คือ เมืองเวนิสและทะเลสาบ ซึ่ง ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่ต่างกัน และมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างจากสงขลา และชุมชนริมทะเลสาบที่เกี่ยวข้อง เนื่องจาก ในขณะแหล่งมรดกที่เป็นมรดกโลกอื่นๆ อาจมีความคล้ายคลึงกันบางประการที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบ ยกตัวอย่างเช่น มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของภูมิภาคโอคริต ซึ่งเป็นแหล่งมรดกข้ามพรมแดนและ มรดกโลกที่เสนอแบบผสมโดยรัฐภาคีแอลเบเนียและรัฐภาคีมาซิโดเนียเหนือ มรดกโลกที่อาจนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบได้ในภูมิภาคเดียวกัน คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมทะเลสาบตะวันตกของทางโจวในประเทศจีน แต่ มรดกโลกแห่งนี้นับตั้งแต่ความงามของทิวทัศน์มากกว่าประเด็นการตั้งถิ่นฐาน เมืองท่าตามเส้นทางการค้า ทางทะเล เช่น เฉียวจินโจว: ศูนย์การค้าของโลกในยุคซ่ง-หยวนของจีน ซึ่งเป็นเมืองต้นทางของเส้นทางการค้า ทางทะเลในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 10 - 14 นอกจากนี้ยังมีเมืองมะละกาและจอร์จทาวน์ เมืองประวัติศาสตร์ แห่งช่องแคบมะละกาในประเทศมาเลเซีย รวมไปถึงเมืองเก่ากอลล์ และป้อมปราการในศรีลังกา ในประเด็น ของการเป็นเมืองที่อยู่ได้ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง มรดกโลกเหล่านี้ไม่สามารถเทียบเคียงได้กับแหล่งมรดก

สงขลาที่กำลังจะได้รับการเสนอชื่อ ด้วยเหตุนี้ จึงไม่มีแหล่งมรดกอันเกี่ยวเนื่องกับการตั้งถิ่นฐานของทะเลสาบแบบลากูนในบัญชีรายชื่อมรดกโลกที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียแปซิฟิกที่สามารถแสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนที่สำคัญกับอารยธรรมอื่น ๆ มีประเพณีวัฒนธรรมทางน้ำที่เป็นเอกลักษณ์ และเป็นตัวอย่างของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์แบบดั้งเดิมที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยเฉพาะทะเลสาบเดียวกันที่มีความสำคัญเท่ากับหรือดีกว่าสงขลาและเมืองที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลา

การเปรียบเทียบกับพื้นที่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นก่อนการเสนอมรดกโลก

ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้น มีเพียงทะเลสาบซิลิกาในประเทศอินเดียเท่านั้นที่เป็นทะเลสาบน้ำกร่อยและทะเลสาบน้ำตื้นคล้ายกับทะเลสาบสงขลาหรือลากูน นำเสียดายที่มีการเสนอพิจารณาให้ขึ้นทะเบียนภายใต้หลักเกณฑ์ทางธรรมชาติ ดังนั้นจึงไม่สามารถเปรียบเทียบกับชิงกอร่าและชุมชนที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลาได้ อย่างไรก็ตาม ภูเขาต้าหลี่ชางซานและจุดชมวิวทะเลสาบเอ๋อร์ไห่ในประเทศจีนอาจนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบได้แม้ว่าจะได้รับการเสนอให้เป็นแหล่งมรดกโลกแบบผสมและมุ่งเน้นไปที่จุดชมวิว แต่ก็มีประเด็นทางวัฒนธรรมหลายประการในเรื่องของชาติพันธุ์ซึ่งอาจนำมาเปรียบเทียบกับแหล่งมรดกสงขลาได้ เช่น ป่าฝนเขตร้อนแห่งชาติไห่หนาน และชุมชนดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์หลี่ในประเทศจีนซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับภูเขาที่ตั้งถิ่นฐานอยู่

การเปรียบเทียบกับพื้นที่การตั้งถิ่นฐานในทะเลสาบและการตั้งถิ่นฐานชายฝั่งอื่น ๆ

นอกจากแหล่งมรดกในบัญชีรายชื่อมรดกโลกและบัญชีรายชื่อเบื้องต้นแล้ว ยังสามารถเปรียบเทียบสงขลาและชุมชนริมทะเลสาบสงขลาที่เกี่ยวข้องกับแหล่งมรดกที่เป็นชุมชนหรือเมืองที่มีการตั้งถิ่นฐานอื่นอยู่รอบทะเลสาบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียแปซิฟิกอีกด้วย เนื่องจากยังมีพื้นที่อันเกี่ยวเนื่องกับการตั้งถิ่นฐานจำนวนมากตามแนวชายฝั่งตะวันออกของอินเดียและรอบอ่าวเบงกอลไปจนถึงจินตอนใต้ที่คล้ายคลึงกัน และเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการค้าเดียวกันกับสงขลาในแต่ละช่วงเวลา สำหรับการตั้งถิ่นฐานในบริเวณทะเลสาบ พบว่ามีทะเลสาบจำนวนไม่มากที่มีลักษณะคล้ายกับทะเลสาบสงขลาในบริเวณพื้นที่อินโดแปซิฟิก ได้แก่ ทะเลสาบชิงยี (Tsing Yi) ซึ่งอยู่ใกล้กับฮ่องกงในประเทศจีนเคยเป็นที่รองรับผู้อพยพทางเรือ แต่พื้นที่

รอบทะเลสาบได้กลายสภาพเป็นพื้นที่เมืองและคุณค่าทางวัฒนธรรมลดลง ทะเลสาบจูซัน (Lake Jūsan) ในญี่ปุ่นซึ่งที่จริงแล้วเป็นปากทะเลสาบน้ำกร่อยที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์สำหรับชาวไอนุชนพื้นเมืองของญี่ปุ่น แต่เมืองท่าที่ตั้งอยู่ในทะเลสาบแห่งนี้เคยถูกทำลายโดยสึนามิในคริสต์ศตวรรษที่ 14 และแม้จะถูกสร้างขึ้นใหม่แต่ความเจริญรุ่งเรืองของเมืองท่าแห่งนี้ก็ไม่เคยฟื้นคืนมา จากนั้นก็ถูกทิ้งร้างและทรุดโทรมลงจนเหลือเพียงซากท่าเรือเท่านั้น ทะเลสาบตั้ม จัง – เก้าไห้ (Tam Giang–Cau Hai lagoon) ในประเทศเวียดนาม เป็นแหล่งธรรมชาติอันประกอบด้วยกลุ่มทะเลสาบขนาดเล็ก ในขณะที่คุณค่าทางวัฒนธรรมดูเหมือนจะมีไม่มากนัก ส่วนทะเลสาบซิลอต (Silot Lagoon) ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งธรรมชาติในเมืองเซบูซึ่งมีรีสอร์ตตั้งอยู่ในบริเวณจำนวนมาก ทั้งนี้ จากมุมมองทางวัฒนธรรมของทะเลสาบแห่งนี้ดูเหมือนจะไม่มีกรกล่าวถึงมากนัก กล่าวโดยสรุป คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่า สงขลา และชุมชนที่เกี่ยวข้องริมทะเลสาบสงขลา ดูเหมือนจะเป็นทะเลสาบเพียงไม่กี่แห่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียแปซิฟิก ที่มีคุณค่าความสำคัญทางวัฒนธรรมอย่างสูงซึ่งหาได้ยากเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองหรือชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณทะเลสาบแห่งอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียแปซิฟิก